

Förord

Sedan Polisario började sin kamp för det västsahariska folkets rätt till självbestämmande för mer än 30 år sedan har det funnits en bred rörelse till stöd för kampen i Sverige. Inom denna rörelse återfinns de flesta politiska partierna samt en mångfald av solidaritetsrörelser och organisationer som kämpar för mänskliga rättigheter. Den politiska enighet som råder kring Västsaharafrågan i Sverige är sällsynt stark och kanske främst jämförbar med den breda uppslutning som kampen mot apartheid fick. Ett ockuperat folks rätt till självbestämmande går inte att ifrågasätta.

Ändå finns det de som försöker så tvivel hos dem som står upp för det västsahariska folkets rättigheter och som motsätter sig den marockanska statens övergrepp. Inte bara den marockanska regeringen, utan också politiska företrädare i Sverige försöker trivialisera brotten mot de mänskliga rättigheterna och misstänkliggöra Polisario som legitim representant för det västsahariska folket.

I ett försök att besvara frågor och bemöta några av de anklagelser som ibland riktas mot Polisario har Palmecentret och Stiftelsen Global Kunskap tagit initiativet till att skapa denna publikation som berör ett antal centrala frågor kring Polisario. Bland annat ges en beskrivning av hur Polisario fungerar interndemokratiskt som befrielseörelse och samtidigt också agerar som regering för den västsahariska republiken.

Syftet är att på ett konstruktivt sätt diskutera den organisation som utgör navet i det västsahariska folkets frihetskamp och att belysa några av de utmaningar som organisationen står inför. Att efter 30 år fortfarande vara en sammanhållen befrielseörelse som samtidigt lämnar utrymme för folkligt inflytande är en svår balansgång.

Västsaharakonflikten – en kronologisk översikt

Spansk kolonisation

- 1884 Vid konferensen i Berlin delar de europeiska makterna upp den afrikanska kontinenten. Spanien inleder sin kolonisering av Västsahara (territoriet får namnet Spanska Sahara).
- 1912 Västsaharas gränser bekräftas av Frankrike och Spanien.
- 1923-34 Strider mellan franska armén och den västsahariska befolkningen.
- 1934 Spanien och Frankrike slår ner västsahariska motståndsmän som angripit spanska positioner. Spanien tar full kontroll över territoriet.
- 1947 Fosfater upptäcktes i öknen av en spansk geolog.

Försvagad kolonisering

- 1956-58 Strider mellan västsahariska motståndsmän och spanska trupper.
- 1956 Marocko självständigt.
- 1958 Militärt fördrag mellan Spanien och Frankrike (där den marockanska regimen erkänns: Saguia el Hamra och Rio de Oro, under spansk kontroll, Tarafaya till Marocko).
- 1960 Mauretanien självständigt.
- 1960 FN antar deklaration om kolonialsystemets avskaffande (Kolonialdeklarationen).
- 1962 Algeriet självständigt.
- 1963 Västsahara ingår i FNs lista över territorier som ska avkoloniseras (en FN-resolution 1966 uppmanar Spanien att fastställa tidpunkt för genomförandet av en folkomröstning under FNs överinseende att möjliggöra för territoriets invånare att fritt utöva sin rätt till självbestämmande).

Förberedelser för ett spanskt tillbakadragande

- 1967-73 Nytt västsahariskt motstånd organiseras.
- 1973 Polisario Front bildas.
- 1973 Vissa försök från spansk sida att få med deltagare från lokala Djemaa i territoriets administration.
- 1973 Spanien börjar exportera fosfater.
- 1974/75 Spanien genomför folkräkning och plan för att genomföra en folkomröstning.

Spanien lämnar Västsahara

- 1974 (juli) Algeriet börjar stödja Polisario.
- 1974 (aug) Marocko meddelar att man inte accepterar en folkomröstning där oberoende finns med som ett alternativ.
- 1975 (maj) FN sänder en undersökningskommission till Västsahara.
- 1975 (oktr) Internationella domstolens rådgivande beslut: Västsahara äger rätt till självbestämmande och folkomröstning (FN/GA).
- 1975 (6 nov) Marocko genomför den "Gröna marschen".
- 1975 (14 nov) Madridöverenskommelsen, Spanien överläter Västsahara till Marocko och Mauretanien.
- 1975 (nov) Trupper från Marocko och Mauretanien invaderar Västsahara.
- 1976 (26 feb) Spanien lämnar officiellt Västsahara.
- 1976 (27 feb) Demokratiska Sahariska Arabrepubliken (SADR) utropas av Polisario.
- 1976-77 Gerillakrig på två fronter. Flyktingläger vid Tindouf (Algeriet).
- 1978 Statskupp i Mauretanien leder till vapenvila mellan Mauretanien och Polisario. Kriget mellan Marocko och Polisario fortsätter.
- 1979 Algeröverenskommelsen: Mauretanien avsäger sig sina krav på Västsahara och erkänner Västsaharas rätt till självbestämmande.
- 1981-97 Marocko bygger en försvarsmur.
- 1984 Demokratiska Sahariska Arabrepubliken (SADR) blir medlem i OAU, Marocko lämnar organisation.

FN/OAUs fredsplan, förberedelser för en folkomröstning

- 1988 FN/OAUs förslag till vapenvila åtföljd av en folkomröstning om självbestämmande godtas av Marocko och Polisario. Den spanska folkräkningen i territoriet år 1974 kommer att utgöra grunden för den folkomröstning som skall förberedas.
- 1989 Polisario möter kung Hassan II i Marocko.
- 1991 FN-missionen MINURSO upprättas för att förbereda och övervaka en folkomröstning. MINURSO kommer också att övervaka genomförandet av fredsplanen då vapenvilan inleds.

1991 (sept)	Polisario och Marocko inleder en vapenvila.	2001	Marocko utfärdar undersökningslicenser till de två oljebolagen Total och Kerr McGee.
1992	Folkomröstningen försenas (första gången).	2002	Kung Mohammed VI av Marocko förklarar att folkomröstningen som en gammalmodig process.
1995	Identifieringsprocessen avstannar då Marocko och Polisario ha helt olika syn på vilka som ska få ingå i en folkomröstning.	2003	Andra versionen av ramavtalet (Baker II). En modifierad version av det tidigare ramavtalet från 2001 som ger västsaharierna mer inflytande under perioden av autonomi som begränsas till 5-6 år följt av en folkomröstning.
1997	James Baker, tidigare amerikansk utrikesminister, utses till FNs generalsekreterares personliga sändebud.		Ramavtalet accepteras av Polisario som grund för förhandlingar men förkastas av Marocko. Marocko säger att de inte kan godta självständighet som ett alternativ.
1997	Houston-avtalet om villkoren för en folkomröstning undertecknas av Marocko och Polisario.		Den nederländske ambassadören Peter Van Walsum ersätter James Baker som generalsekreterares personliga sändebud för Västsahara.
1998	Folkomröstningen suspenderas igen.		
1999	Processen för identifiering av väljare fortsätter. Kung Hassan II dör.	2005	
2000	En preliminär förteckning över 86.000 röstberättigade publiceras. Marocko presenterar ytterligare 130.000 överklaganden, som leder processen in i ytterligare en kris.	2007–2008	FN sammanför Polisario och Marocko för förhandlingar. Ett flertal förhandlingsomgångar genomförs. Parterna står långt från varandra, inga förhandlingsresultat.
2001	James Baker presenterar ett ramavtal (Baker I). En period av autonomi före folkomröstningen, alla bosättare i territorium har rätt att rösta. Ramavtalet avslås av Polisario och Marocko och FN/SC.		

Fakta om Västsahara

<i>Yta</i>	266.000 km ² .
<i>Huvudstad</i>	El-Aaiún/Laayoune i av Marocko ockuperat område.
<i>Klimat</i>	Varm torr öknen, regn är sällsynt; kallt luftströmmar efter kusten.
<i>Natur</i>	Mestadels låg, platt öknen med stora områden av steniga eller sandiga ytor, små berg i söder och nordost.
<i>Gränser</i>	Algeriet 42 km, Mauretania 1561 km, Marocko 443 km.
<i>Etniska grupper</i>	Ursprunglig befolkning är nomadstammar från Jemen, berber och afrikaner.
<i>Språk</i>	Hassaniya arabiska och en del spanska.
<i>Befolkning</i>	273.000 (prel.), 170.000 västsaharier lever i flyktingläger nära Tindouf i Algeriet.
<i>Religion</i>	Islam (Sunni).
<i>Naturresurser</i>	Fosfater, järnmalm, sand och troligen olja/gas, uran, titan. Omfattande fiske längs den långa Atlantkusten.

Västsaharas kamp för självbestämmande

Polisario – befrielse rörelse, politiskt parti och regering

av Lars Björk

Under mina resor till Västsahara de senaste åren har jag mött många saharier både under marockanskt styre, i flyktinglägren i Algeriet eller i exil i Mauretaniens eller Europa. Ingen av dessa ”molnens barn”, som saharierna ibland väljer att kalla sig, har uttryckt annat än en stark känsla för att bli fria från den marockanska ockupationen och så gott som alla har omnämnt Polisario som sin givna företrädare.

Vilka är då Polisario, och hur fungerar organisationen i dag efter över 30 års kamp för självständighet? Jag reste i början av december 2007 på uppdrag av Palmecentret till de västsahariska flyktinglägren i Algeriet för att lära mig mer om rörelsen inför dess tolfte nationella kongress.

Kongressen i Tifariti

I mitten av december 2007 hölls Polisarios tolfte kongress sedan organisationen bildades 1973 för att befria Västsahara från den spanska kolonialmakten. Kongressen genomfördes i den lilla byn Tifariti som ligger i den del av Västsahara som kontrolleras av Polisario. Många frågor stod som vanligt på dagordningen men den stora frågan var om Polisario på nytt skulle ta till vapen mot Marocko för att kräva sahariernas rätt till självbestämmande. Efter mer än trettio år i de algeriska flyktinglägren är frustrationen hos den västsahariska befolkningen mycket stor och kraven på Polisarios ledning att bryta det rådande dödläget växer sig allt starkare.

1750 delegater från Polisarios olika grenar hade samlats. Där fanns representanter för de olika flyktinglägren, de olika militära regionerna, massorganisationer som ungdoms- och kvinnoförbundet. Här deltog även representanter

för de olika institutionerna i den västsahariska administrationen såsom sjukhus och skolor tillsammans med olika politiska representanter.

Vid sidan av delegaterna fanns även omkring 200 inbjudna, både saharier och mer långväga gäster, däribland svenska riksdagspolitiker från vänsterpartiet och centerpartiet. Även en del internationell press fanns på plats. Fem dagar skulle kongressen pågå, 14–18 december, men det hela drog ut på tiden. Diskussionerna var tydligen mer omfattande än man hade räknat med, enligt uppgifter från organisatörerna. Först förlängdes kongressen en dag, sedan ännu en och till slut med ytterligare en tredje dag och avslutades vid lunchtid fredagen den 21 december.

Det hela inleddes med en lång rad hyllningstal från de internationella gästerna, vilket sedan följdes av att Polisarios generalsekreterare Mohamed Abdelaziz presenterade det nationella sekretariatets bokslut över de fyra åren som gått sedan Polisarios förra kongress.

Det nationella sekretariatet är Polisarios motsvarighet till en partistyrelse och består av 41 ledamöter varav sju sitter i det verkställande utskottet (VU). Tjugofem av ledamöterna i sekretariatet väljs av kongressen och övriga väljs i de ockuperade områdena, förutom generalsekreterarna för ungdoms- och kvinnoförbundet som alltid är ledamöter i sekretariatet ex officio. I VU finns vid sidan av Polisarios generalsekreterare – tillika den västsahariska republiken SADR:s president – republikens premiärminister, parlamentets ordförande, försvarsministern och republikens utrikesminister.

För att kvalificera sig till det nationella sekretariatet ställs särskilda krav. Alla kandidater ska

Efter en längre invigningsceremoni väljs ett sekretariat som ska hålla i kongressen. Det består till stor del av ledamöter från det nationella sekretariatet. Foto: Lars Björk

ha fyllt 30 år. De ska ha lägst universitetsutbildning och minst tio års yrkeserfarenhet. Alternativt så ska de ha varit aktiva minst tio år på högre nivåer inom Polisarios organisation eller inom administrationen för den väst-sahariska republiken.

Vid den tolfte kongressen valdes fem nya medlemmar in i det nationella sekretariatet. Övriga 20 som kongressen utsåg som funktionärer till organisationens styrelse hade suttit sedan tidigare. För att kunna väljas till generalsekreterare ställs än större formella krav. Minimiåldern är 40 år och denne man eller kvinna ska ha varit aktiv inom Polisario i minst tjugo år, samt ha suttit i det nationella sekretariatet under minst tio år. Det är inte många som möter de ovanstående kraven. Vid 2007 års kongress stod Mohamed Abdelaziz utan konkurrent och fick 85 procent av rösterna och valdes åter till Polisarios generalsekreterare. Trots ett mycket gästfritt och generöst mottagande i Tifariti var det mycket svårt att följa vad som egentligen sades på kongressen och hur diskussionerna gick. Under invigningen fick även icke-delegater närvara, men själva kongressförhandlingarna var enbart öppna för delegater och diskussionerna i kongresssalarna betraktades som interna.

Ordföranden för det sahariska journalistförbundet Malainin Lakhel var på plats för att bevaka kongressen. Han förklarade slutenheten med att man som rörelse måste visa upp en enad front utåt, även om det internt finns stora meningsskiljaktigheter.

– En av Polisarios styrkor har alltid varit, att Polisario har varit den enda och unika representanten för det väst-sahariska folket med ett klart mål, självständighet, och med en unik röst. Det är därför som Marocko nu börjat skapa så kallade organisationer som sägs representera saharierna i det ockuperade området, säger han och syftar på bland annat det konsultativa rådet Corcas som den marockanske kungen Mohamed VI lät inrätta i början av 2006 för att ge stöd åt sin autonomiplan. De (Marocko) har stora problem med Frente Polisarios representativitet. Och jag tror att alla aktivister förstår det här. Vi kan ha alla typer av diskussioner bland oss, men vi måste ha en gemensam röst mot utåt.

Att diskussionerna på kongressen var omfattande gick det inte att ta miste på. Debatterna var många och flera gånger tämligen högljudda, vilket hördes väl utanför den stora samlingsalen med sina hundratals delegater.

– Alla vill säga sin mening, även om den

I den stora kongressalen samlas över 1 700 deltagare när kongressen håller stormöten. Annars delas delegaterna upp i mindre arbetsgrupper som sammanträder i olika lokaler i kongressområdet, som ursprungligen är uppfört som en skola. Foto: Lars Björj

redan har sagts, framhöll Jaman Zakari som är Polisarios representant i Tyskland när jag träffade honom i det välbesökta medicencentret med dess satellituppkoppling mot internet. Han var en av få delegater som mer välvilligt berättade om vad som skedde i den stora kongressalen. En fråga som väckte särskilt stor debatt var förslaget om att förbereda sig för krig igen.

– Vissa vill ställa ett ultimatum till Marocko inför de fortsatta förhandlingarna i januari, andra vill inte vänta utan ville avsluta förhandlingarna med Marocko nu.

Kongressen delades in i tre arbetsgrupper. En grupp arbetade med utbildningsfrågor, en med rättsliga frågor och en med dagsaktuella frågor som huruvida Polisario ska ta till vapnen igen.

Polisarios ledning vill fortsätta förhandlingsvägen och manade till tålamod. Efter intensiva debatter enades kongressen till slut om att Polisario ska inleda förberedelser för att återuppta den väpnade kampen, men att man ska avvakta med rena krigshandlingar under det att förhandlingarna med Marocko pågår, vilket var vad ledningen hade föreslagit kongressen. Under sommaren 2008 ska en extrainkallad kongress hållas för att utvärdera situationen.

Förberedande kommittén

Polisarios kongress förbereds genom att det hålls en rad lokala och regionala möten där västsaharierna i flyktinglägren väljer sina representanter till kongressen. Därtill arbetar något som kallas för den förberedande kommittén med att ta fram förslag till kongressen. Arbetsgruppen ska enligt artikel 49 i Polisarios stadgar bestå av ett tiotal ledamöter från det nationella sekretariatet samt andra ”kompetenta” representanter från olika delar av det sahariska samhället. Kommittén ska ledas av en ledamot från det nationella sekretariatet. Inför kongressen 2007 var det Abdelkader Taleb Omar, premiärminister i den västsahariska regeringen, som var ordförande i den förberedande kommittén.

Totalt är det ett 60-tal personer som arbetar med att ”skanna av” rörelsen för att se hur diskussionen går bland västsaharierna i olika frågor. Därefter tar man fram en lista med förslag som presenteras vid lokala möten i lägren. Frågorna bearbetas sedan utifrån de kommentarer som kommittén får in, och sedan lägger man fram en ny, reformerad förslagslista till kongressen. Alla som jag talar med om saken i flyktinglägren och vid kongressen i Tifariti är

noga med att understryka att såväl Polisarios medlemsorgan som institutionerna i lägren har rätt att lägga egna kompletterande motioner till kongressen.

En av de tidigare ledarna inom Polisario, Mohamed Fadel ould Ismail ould Es-Sweyih, som avled 2002, tar upp frågan om den förberedande kommittén i ett kapitel i sin bok "La république sahraoui".

"Förberedelsen av kongressen styrs indirekt av ledningen (det nationella sekretariatet). En medlem från den senare måste, enligt Polisarios stadgar, leda den förberedande kommittén. Det finns förvisso omfattande diskussions- och yttrandefrihet, men detta leder till tanken – som inte bekräftats – att vissa beslut fattas på högre nivåer, i maktens innersta kärna", skriver han i en öppen hjärtig genomgång av Polisarios organisationsstruktur och dess stadgar.¹

Det är Polisarios verkställande utskott som enligt stadgarna ska föreslå kandidater till den förberedande kommittén omkring tre månader innan respektive kongress. Det formella beslutet fattas sedan av det nationella sekretariatet.

För många västsaharier verkar skillnaden mellan Polisario och Sahariska Arabiska Demokratiska Republiken (SADR) vara något oklar, vilket kanske är förklarligt med tanke på hur sammanvävda de två delarna ändå är. De flesta verkar därför se Västsaharas konstitution som Polisarios externa stadgar och organisationens stadgar som "interna dokument".

– Jag tror inte att de är offentliga, utan interna dokument, sade en ung saharier på kongressen när jag frågade honom om han kände till var jag kunde hitta Polisarios stadgar.

Hemkommen till Sverige fick jag den senaste versionen av Polisarios stadgar skickade till mig via e-post från en av funktionärerna i det nationella sekretariatet.

Det demokratiska inflytandet

Flera yngre saharier som jag mött vill se förändringar i ledarskiktet, och att även en förnying kommer tillstånd. Vissa riktar även kritik mot hur det interna beslutsfattandet sker och menar att dagens ledare måste bidra för att få till stånd en förändring. Andra menar att

sådana förändringar måste komma underifrån, från medlemmarna själva. Samtliga anser dock att det är dags för en förnying av ledarskapet, som till stor del har bestått av samma personer sedan 1970-talet.

Enligt en av Polisarios politiska frontfigurer, Bachir Mustafa Sayed, beror situationen dock inte på någon ovilja att välja in yngre förmågor i det nationella sekretariatet utan på att medlemmarna i Polisario är konservativa.

– De kritiserar oss kraftigt vid varje kongress, men väljer sedan samma personer igen, sade han när vi möttes i Tifariti för en kort pratstund.

– Det krävs även en viss erfarenhet för att sitta i ledningen, framhöll Bachir. Kravet på erfarenhet är även, som omnämnts tidigare, direkt reglerat i Polisarios stadgar och därför inte helt lätt att undkomma.

Gör vi en jämförelse med de svenska riksdagspartierna så har de i princip samma organisationsstruktur som Polisario, och saknar direktval av ledningen. Här liksom i den västsahariska rörelsen är det kongressen som utser styrelsen. Det sker lika långt borta, eller nära om man så vill, från medlemmarna i basen.

Om detta kan man givetvis ha synpunkter, men som organisation är Polisario på många sätt uppbyggd med västerländska partier som modell.

I det sahariska politiska systemet har man däremot inte direktval till presidentposten. Därtill brukar politiska partier lägga större tyngd vid direkta motioner än vad som är fallet inom befrielse rörelsen Polisario. Men man bör kanske då, såsom framhållits av exempelvis Malainin Lakhal, komma ihåg att en av rörelsens viktigaste funktioner är också att skapa enhet och att hålla samman västsaharierna för att nå målet om självbestämmande för det västsahariska folket.

Konsultativt råd av shejker

När Marocko invaderade Västsahara 1975 upplöste Djemaan, det råd av åldermän som spanjorerna hade inrättat baserat på det traditionella sahariska klansystemet, sig själv och de flesta av rådets medlemmar anslöt sig till Polisario. Många av dem var shejker, dvs. klan- eller stamledare.

När sedan den västsahariska republiken bildades den 27 februari 1976 så gjordes det bland annat med avsikt att sätta punkt för de tidigare stamkonflikterna och i stället ena saharierna under en gemensam fråga – upprättandet av en självständig västsaharisk stat.

Vid Polisarios kongress i den lilla ökenbyn Tifariti i december 2007 får jag dock lära att det vid sidan av parlamentet, regeringen, presidenten och Polisarios kongress fortfarande finns ett råd med åldermän, shejker. Det är ett ”konsultativt råd”, säger en av shejkerna när vi möts i hans enkla tält i utkanten av Tifariti. Min tolk säger att man skulle kunna likna det vid en andra kammare, en senat. Meningen är att presidenten ska kunna konsultera rådet i vissa frågor, men shejken har svårt att beskriva exakt vilken funktion rådet har och när det tillfrågas. Rådet har fem av 53 platser i det västsahariska parlamentet och samtliga av rådets medlemmar har även direkt rösträtt på Polisarios kongress. I lägren fungerar shejkerna som en form av skiljedomare i civila tvister om exempelvis skulder eller familjedispyter som inte hanteras av SADR:s domstolar. Shejkerna spelar även en viktig roll som kultur- och traditionsbärare.

Väl tillbaka i flyktinglägren och på väg ut till flygplatsen i Tindouf säger min chaufför, som är en av cheferna i lägrens vårdorganisation, att beslut om eventuellt krig kommer att tas av det konsultativa rådet med sina 140 shejker. Huruvida det stämmer eller ej är svårt att avgöra efter bara en kort tids studier. Men klart är att det gamla klansystemet fortfarande spelar en aktiv roll inom det sahariska samhället.

Organisationens politiska orientering

I en debattartikel i Göteborgs-Posten i augusti 2007 anklagade tre ledande politiker från moderata samlingspartiet, Göran Lindblad, Ewa Björling och Ulf Sjösten, Polisario för att vara en odemokratisk och kommunistisk rörelse. ”Polisario är inget demokratiskt parti. Polisario är en marxist-leninistisk kamprörelse”, skrev de.

Det här är vanliga anklagelser från den marockanska regimen, men de förekommer sällan i icke-marockanska forum. Denna gång

var det riksdagsledamöter från den borgerliga alliansen som förde fram dem: Göran Lindblad är suppleant i utrikesutskottet för moderaterna och vicepresident i Europarådets parlamentariska församling. Ulf Sjösten sitter i finansutskottet och är ordförande riksdagens Svensk-marockanska vänskapsförening medan Ewa Björling har blivit handelsminister sedan artikeln skrevs.

Vad finns det då som styrker dessa anklagelser? Mina efterforskningar visar att påståendena står på mycket svag grund.

Det är förvisso sant att Polisario inledningsvis bekände sig som en socialistisk rörelse, liksom förövrigt de flesta av den tidens befrielse- eller motståndsrörelser. Den första konstitutionen för den västsahariska republiken SADR slog också fast att exilrepubliken var ”socialistisk och demokratisk” (artikel 1) och att dess mål var att ”arbeta för att förena de arabiska folken i Maghreb, försvara nationen och friheten... och genomföra socialism och tillämpningen av social rättvisa” (artikel 4).² Genom åren har dock Polisario förändrats. De flesta av skrivelserna om socialism förefaller ha tagits bort från den västsahariska konstitutionen vid Polisarios kongress 1991. Beslutet följde på en tid av omfattande protester i flyktinglägren och stormig intern debatt vilket resulterade i ett större reformarbete det året som ledde till den konstitution som sedan dess – med vissa mindre förändringar – varit den gällande.

Den italienska historikern och forskaren Anna Bozzo har kallat den västsahariska konstitutionen från 1991 för ”en av de mest avancerade och moderna konstitutionerna som arabvärlden uttryckt”.³ Tyvärr verkar hennes analys från 1991 stå sig bra fortfarande, att döma av den politiska utvecklingen i arabvärlden, med den spirande demokratin i Mauretanien som ett lysande undantag.

Det går alltså att slå fast att Polisario, kanske inte helt förvånande, påverkades av de politiska strömningar som rådde i världen när organisationen bildades på 1970-talet. Detta är något som även ledande företrädare för Polisario villigt medger. Men att organisationen någonsin varit eller är marxistisk avfärdas. Något stöd för påståendet om att Polisario skulle vara en kommunistisk, eller marxist-leninistisk rörelse

har jag inte funnit, vid sidan av den marockanska propagandan. Polisario har heller aldrig deklarerat sig som kommunistisk, även om Marocko som sagt gärna framställt rörelsen som det. När det gäller Polisarios stadgar verkar de också av allt att döma ha saknat egna referenser till kommunism eller socialism. Däremot är Polisarios ungdomsorgan Ujsario, Unión de Juventud de Saguia el Hamra y Río de Oro, medlem i den internationella ungdomsinternationalen International Union of Socialist Youth (IUSY). I denna organisation finner man bland andra socialistiska och socialdemokratiska ungdomsförbund, även svenska SSU.

De anklagelser som politikerna från moderata samlingspartiet fört fram verkar även de till stor del basera sig på marockanska källor eller på uttalanden från pro-marockanska saharier. När jag i april 2008 ringer Göran Lindblad för att tala med honom om debattartikeln i Göteborgs-Posten, berättar han att han för några år sedan besökte al-Ayun, i den ockuperade delen av Västsahara, tillsammans med Ewa Björling. De mötte där både marockanska representanter och enligt Lindblad även företrädare för Polisario. Han kan inte närmare dra sig till minnes exakt vad de ska ha sagt men minns väl att flera av de västsaharier som de talade med betraktade Polisario som en marxist-leninistisk organisation.

Att sådana påståenden förs fram av västsaharier i de ockuperade områdena är dock inte ovanligt. Det är en del av det marockanska propagandamaskineriet. För att åtnjuta förtroende hos den marockanska regimen måste eventuella västsaharier som återvänder från flyktinglägren svära trohet till den marockanske kungen, och offentligt fördöma Polisario. De som inte följer denna linje utan eventuellt visar sitt stöd för Polisario riskerar trakasserier, tortyr, misshandel och fängelse. Från västsahariska människorättsaktivister eller förespråkare för västsahariernas rätt till självbestämmande har jag aldrig hört liknande anklagelser under de flertal tillfällen som jag har besökt den ockuperade delen av Västsahara.

Redan 1976 tog den dåvarande sahariske informationsministern Mohamed Salemould Salek avstånd från att inlemma Polisario i den marxist-leninistiska ideologin. "Den analys vi gör

är rent saharisk, vi låtsas inte ha någon ideologi. Vår ideologi är det sahariska folkets ideologi", sade han då i en intervju med den svenske journalisten Erik Fichtelius.⁴

När jag möter Mohamed Salem drygt 30 år senare i de västsahariska flyktinglägren är han sedan flera år den västsahariska republikens utrikesministern, men han för samma resonemang nu som då.

– Frente Polisario är inget politiskt parti. Inte heller är det en politisk allians. Det är inget enhetsparti eller en allians av politiska partier. Frente Polisario är en pluralistisk rörelse, där de saharier som tror på självständighet kan vara med. Det enda villkoret för medlemskap är att man tror på självständighet för Västsahara, förklarar Mohamed Salem för mig när vi möts i Rabuni, där den centrala administrationen för flyktinglägren ligger, inför Polisarios kongress i december.

– Det ställs inga krav på att man ska vara liberal, konservativ, socialdemokrat, socialist, marxist eller fundamentalist. Du är saharier och tror på självständighet. Det är allt. Det är Polisario Front. Polisario Front tror på skapandet av en självständig republik. Det slås fast i konstitutionen.

– Vi tror på en demokratisk stat. En republik. Vi tror på ett flerpartisystem. Vi tror på att vid självständigheten kommer vi inte att bevara Polisario Front som ett parti. Några kanske vill bevara Polisario som ett parti, men tanken är att vid självständigheten är alla som är med i Polisario fria att skapa de partier som de vill. Den som vill vara fundamentalist, den som vill vara liberal, den som vill i mitten eller till höger eller vänster. Det är inget problem. Vi tror på en pluralistisk, politisk stat.

– Under det kalla kriget bedrev Marocko en kampanj för att klistra på Polisario en etikett, där man sade att Polisario är marxist-leninistiskt. Reuters, Associated Press och AFP, det vill säga de förmodat oberoende nyhetsbyråerna från länder som USA och Frankrike som stödde Marocko ansåg att Polisario var en marxist-leninistisk rörelse eftersom alla befrielseörelser som bekämpade kolonialismen var marxist-leninister i deras ögon. Att sedan vårt främsta stöd kom från Algeriet och afrikanska länder

som var progressiva vid den här tiden bidrog också till detta.

Har "fel" fiender

Att Polisario kom att hamna på den socialistiska eller kommunistiska sidan under det kalla kriget verkar inte ha berott så mycket på den egna linjen som på att dess motståndare Marocko var, och förblir, en nära allierad till stormakten USA. "Våra vänners fiender, är våra fiender", blev därför den ledande devisen som gav Marocko både ekonomiskt och militärt stöd från USA, Spanien och Frankrike medan Polisario fick sitt stöd från framförallt Libyen, Algeriet och Kuba. Något stöd från Sovjetunionen gavs dock aldrig, och inte ens Kreml betraktade västsaharierna som "röda".

Det här beskrivs levande av Mohamed Lamine ould Ahmed, premiärminister i den västsahariska exilregeringen 1976–1982 i sin biografi på franska, "Souvenance" (Minnen), som finns tillgänglig bland annat på den schweiziska organisationen Arso:s webbplats.⁵

Vid ett arabiskt toppmöte i Tripoli i november 1977 kritiserades den västsahariska delegationen av den sovjetiska för att inte ha "hyllat det som på den tiden kallades det socialistiska blocket" och den sahariska delegationen svarade "vi tackar de som stödjer oss. Ge oss ert stöd och ni kan vänta er våra hyllningar därefter".

Mohamed Lamine ould Ahmed framhåller också att Frente Polisario aldrig mottog några vapen eller ammunition från Sovjetunionen, eller för den delen från de länder som fanns i dess närhet. "Detta block nöjde sig med att stödja de resolutioner som antogs årligen av FN:s generalförsamling gällande det västsahariska folkets rätt till självbestämmande."

Synpunkterna delas av den nuvarande utrikesministern för den västsahariska republiken, Mohamed Salem ould Salek.

– Fram till det ögonblick då östblocket försvann var det inte något land inom Warszawapakten som erkände den västsahariska republiken. Däremot fanns det länder som stod nära västblocket och som erkände den västsahariska republiken och många afrikanska länder, till exempel Nigeria. Venezuela erkände republiken under 1983 och

då under en kristdemokratisk regering. Mexiko och flera andra länder i Centralamerika såsom Panama och Honduras gjorde samma sak under en tid som USA hade baser i länderna.

– Polisario Front utbildade aldrig soldater i länder som tillhörde det tidigare Sovjetblocket. Polisario hade inte heller någonsin någon representation i något av länderna i östblocket. Däremot har vi under alla dessa år haft representation i Washington, Paris, London, Madrid, Rom, Bonn och de nordiska länderna, i huvudsak i Stockholm.

– Men sedan fundamentalismen började dyka upp betraktar man oss nu som närstående till fundamentalisterna. Varje gång det dyker upp en ny fiende till västvärlden försöker Marocko. När det var östblocket, var vi kommunister. När det är bin Laden eller iranierna, står vi dem nära.

– Men under det kalla kriget ingicks det mest avancerade ekonomiska avtalet med Marocko av Sovjetunionen. Det gällde fosfaten och fisket. Vi har aldrig tagit emot vapen från Sovjetunionen, inte heller från Kina. Detta eftersom Polisario aldrig förklarade sig marxist-leninistiskt. Det var inte som MPLA i Angola, ANC i Sydafrika eller Frelimo i Moçambique.

– Politiskt är Polisario en pluralistisk organisation. Här hittar man ortodoxa muslimer, folk på vänsterkanten men även liberaler. Men Polisario såsom politisk rörelse har många tendenser.

– De som vill karakterisera Polisario som center, vänster eller höger misstar sig eftersom beduinen, vi är ett beduinfolk, är såpass självständig att var och en av oss är ett parti. Och var och en har ett eget samhällsprojekt i sitt huvud. De som beskriver eller som vill beskriva oss, eller som vill sätta en politisk etikett på Polisario misstar sig i sin sociologiska analys, och de misstar sig när det gäller hur saharierna är.

– Beduinens styrka är västsahariernas styrka. Vi är få och därför kommer vi aldrig att underkasta oss vare sig Spanien eller Marocko, eller någon annan. På många vis är vi ett litet folk, vi bor i ett mycket stort område, vi älskar friheten och kommer aldrig att acceptera en diktatur från ett parti, en individ eller en rörelse. Om inte saharierna ville ha självstyre skulle de aldrig slåss under ledning av Mohamed Abdelaziz, El Wahli eller någon annan.

I Rabuni, där den centrala administrationen för lägren och den västсахariska republiken ligger, finns ett spirande näringsliv med små familjdrivna företag. Foto:Lars Björk

Handel och företagande i lägren

I de västсахariska flyktinglägren råder marknadsekonomi, och prissättningen är helt fri till skillnad från exempelvis Marocko. Under de första åren i exil sköttes det mesta i lägren gemensamt men de senaste åren har allt fler och fler enmansföretag eller mindre familjeföretag etablerats med allt ifrån livsmedel till kläder och biltillbehör.

Ahmed är en av dessa handlare. Han har en liten butik intill regeringskvarteren i Rabuni. Det ser lite ut som en gammal lanthandel, men utbudet är inte så omfattande. Han är besviken på utvecklingen sedan avtalet om eldupphör trädde i kraft 1991.

– Vi skrev inte under avtalet för att sitta här i stenöknen och vänta i över 15 på... ingenting, säger han.

Butiken är familjeägd. Ahmed driver den tillsammans med sin bror och två kusiner men det är Ahmed som skrapat ihop kapitalet genom att arbeta i Spanien efter gymnasiestudierna där.

– Det är ingen som säger till saharierna vad de ska göra. Vi är fria män. Tror du att vi flydde marockanerna för att bli förtryckta här?

Något tillstånd att sätta upp butiken behövs

inte heller, enligt Ahmed.

Men hur kontrollerar ni då att folk inte tar för stor plats eller blockerar infarter, etc. undrar jag?

– Vi pratar med varandra, säger Ahmed med en självklarhet som säger en hel del om hur detta gamla nomadfolk från västra Sahara fortfarande lever och resonerar. Hans lilla sneda leende antyder att han är väl medveten om att saker inte är fullt så enkla i vår del av världen.

Mohamed har en butik ett femtiotal meter bort och hans berättelse liknar Ahmeds. Mohamed var åtta år när de marockanska trupperna gick in i Västсахara 1975 och tog över den norra delen av territoriet. Efter att ha växt upp i flyktinglägren tillbringade han några år med studier i norra Algeriet och tog sig sedan till Spanien där han bodde åtta år. Med hjälp av pengarna han tjänade där, har han nu byggt en liten butik som ligger i utkanten av marknaden i Rabuni.

– Jag öppnade för knappt ett år sedan och affärerna går skapligt, men folk har inte mycket pengar att handla för. Det finns ingen egentlig ekonomi i lägren eftersom folk inte tjänar några pengar, säger han när vi möts på sandplanen utanför butiken.

I affären på cirka 15 kvadratmeter säljer Mohamed enklare livsmedel som vatten, läsk, ris och har en släkting som hjälper honom med kassan.

Själv bor Mohamed i lägret 27 februari, som från ligger utspritt omkring en yrkesskola för kvinnor med samma namn. Mohamed ger mig skjuts dit i sin nya fyrhjulsdrivna bil. Färden går genom det karga ökenlandskapet över en nyasfalterad landsväg som algerierna har byggt. Här finns inga vackra böljande sanddyner utan bara torr sten- och saltöken, men det satsas en del på vägarna eftersom Tindouf är ett viktigt militärområde för Algeriet.

Är det krångligt att starta eget, undrar jag.

– Nej, inte alls. Men det krävs ett visst startkapital, säger Mohamed och ler.

Det finns inga skatter i flyktinglägren och de som startar en rörelse bygger själva sina egna lokaler på lämplig plats. Byråkratin är minimal och förhållandena är så långt från en planekonomi man kan tänka sig.

De senaste åren har det växt fram en mikroekonomi i lägren och bara sedan mitt senaste besök för ett år sedan har saker förändrats. Nu ser jag genast flera små restauranger, både i själva lägren och i marknaden intill administrationsområdet. Dessa samsas med ett flertal livsmedelsbutiker och bilverkstäder. Transportmedlen har också förbättrats och numera går det enkelt att ta sig mellan lägren endera med taxi eller publika transportmedel – små bussar.

– Det börjar finnas lite mer pengar här i och med att folk reser utomlands och jobbar. Under tiden skickar de pengar till sina familjer. De flesta åker till Spanien och stannar där ett tag, men sedan kommer de tillbaka – som jag. Här har jag min familj, mina föräldrar och det är med dem jag vill bo, säger Mohamed och där är hans stora leende igen.

Vid sidan av det utländska kapitalet har lägren även en egen liten men växande ekonomi då den västahariska regeringen sedan några år betalar ut en symbolisk lön till dem som arbetar inom lägeradministrationen. Regeringen vill dock inte kalla det för lön utan ”hjälp” eftersom det inte alltid finns några pengar att betala ut.

Livet i lägren är hårt men folk har en mycket

stark livsvilja och på frågan om hur han ser på framtiden så svarar Mohamed övertygat att Västsahara kommer att bli självständigt.

– Det tog oss nästan trettio år av väpnad kamp och förhandlingar att få Marocko att tala om autonomi. Om tio år är Marocko säkert moget att tala om självständighet.

Polisarios ledning flaggade för krigsförberedelser inför kongressen, ett förslag som sedan antogs, och det beslutet fick Mohameds fulla stöd redan innan det klubbades.

– Krig är dåligt. Ingen vill ha krig, men ibland finns det ingen annan utväg. 30 år här räcker, slår han fast.

Det är en åsikt som delas av alla som jag talar med i lägren, unga såväl som gamla. Ingen vill ha krig, men tålmodet med FN börjar tryta och folk vill återvända till sitt hemland Västsahara – som fria män och kvinnor. Inte som marockanska undersåtar.

Terrorism – aldrig ett medel i kampen

Under och efter den tredje förhandlingsronden i Manhasset utanför New York i januari 2008 pekade internationella medier och diverse tankesmedjor, såsom ex ISN Security Watch,⁶ på att konflikten om Västsahara nu behövde få en lösning på grund av hotet från terrorgrupper som al-Qaida. Men varifrån fick de den kopplingen? Vare sig den del av Västsahara som kontrolleras av Marocko eller den del som kontrolleras av Polisario har drabbats av terrordåd, och inte heller har det funnits tecken på att områdena skulle ha infiltrerats av al-Qaidagrupper, trots marockanska påståenden om motsatsen. Däremot finns al-Qaida både i Algeriet och Marocko, så vad har Västsahara med frågan att göra?

Marockos utrikesminister Taïeb Fassi-Fihri varnade i januari 2008, enligt den marockanska statskontrollerade nyhetsbyrån MAP, i en tv-intervju med den franska tv-kanalen LCI, för att frågan om Västsahara snabbt måste få sin lösning eftersom den befinner sig en ”delikat, komplex kontext och är utsatt för terrorism”.⁷

Den marockanske ministern kopplar sedan detta till frågan om terrorhot i Nordafrika, och attentaten mot franska turister och mauretanska soldater i Mauretanien. ”I Sahel, växer hotet från

terroristerna”, säger han och tar mordet på en grupp franska turister i Mauretanien i slutet av 2007 som ett exempel. En grupp som sade sig vara del av terrornätverket al-Qaida.

Enligt Fassi-Fihri uppskattar terroristexperter att ”över 600 anhängare till bin Laden” rör sig i ökenområdena i västra Afrika. Men var finns kopplingen till Västsaharakonflikten?

I debattartikeln i Göteborgs-Posten varnas just för att ett självständigt Västsahara kan bli ”en grogrund för terrornätverk”. Jag har försökt hitta oberoende källor vid sidan av de marockanska som stödjer misstankarna om att Polisario skulle vara en terrororganisation eller ha kopplingar till terrornätverk som al-Qaida, men utan resultat. Samtal med såväl brittiska som svenska utrikesdepartementet ger att vare sig Sverige eller Storbritannien eller andra EU-länder betraktar Polisario som en terrororganisation. Göran Lindblad säger dock till mig att han anser att de attacker som Polisario genomfört ligger inom ramen för terrorism eftersom ”krig förs mellan två stater”.

Polisarios utrikespolitiska talesman, tillika utrikesminister i den västsahariska republiken, Mohamed Salemould Salek avfärdar även dessa anklagelser.

– Marocko beskriver oss som marxister i sin propaganda. Det är vi inte. De beskriver oss som terrorister. Det är vi inte. Alla västerländska säkerhetstjänster vet att Polisario under kriget med Marocko aldrig använde terrorism som medel. Marocko däremot använde napalmbomber, med fosfor, och klusterbomber. De lade ut gift i vattenbrunnarna. De förstörde brunnar. De använde alla former av tortyr och över 500 personer har försvunnit. Massgravar. Marocko begick så många brott, och så många övergrepp mot de mänskliga rättigheterna att de betraktas som brott mot mänskligheten och krigsbrott. Men Marocko har många medbrottslingar.

– Under kriget när våra soldater nådde fram till portarna till Marrakech och Agadir förstörde Polisario å sin sida aldrig en vattenreservoar. Vi har aldrig dödat boskap som tillhört en civil marockan. Frente Polisario förde ett krig soldat mot soldat. Det är tvärtom Marocko som exporterar terrorismen.

Marocko bombade hela samhällen. Varför

flydde den sahariska befolkningen? Det var inte för nöjes skull. Den marockanska militären och flyget förstörde allt som rörde sig både i mindre städer och i öknen. De anföll beduinerna, dödade deras boskap. Allt som rörde sig.

– Terrorism användes mot västsaharierna som i sin tur aldrig använde terrorism vare sig mot Mauretanien eller Marocko, säger Mohamed Salem avslutningsvis innan vi skiljs åt i Rabuni inför kongressen.

När jag möter befälhavaren för Polisarios väpnade gren, Mohamed Lamine Bouhali, i Tifariti avfärdar även han kategoriskt anklagelserna om terrorism.

– Inte ens Frankrike, som är Marockos starkaste supportrer, betraktar Polisario som en terroristorganisation, säger han med emfas.

– Polisario slogs mot Marocko från 1975 fram till 1991 och kontrollerade periodvis till och med vissa samhällen i södra Marocko. Under den tiden attackerade vi inga marockanska civila. Vi tog dem inte som gisslan eller torterade dem. Trots att Marocko ockuperade delar av Västsahara så förblev Polisario en ren rörelse som slogs för ett självständigt Västsahara. När Marocko erkände vår rätt till självbestämmande slutade vi att slåss. Sedan dess har vi inte brutit vapenvilan. Det kan FN-styrkan Minurso bekräfta, säger Bouhali som även är försvarsminister i den västsahariska republiken.

– Vilka är det sedan som sagt nej till fredsplanerna? Vi eller Marocko? Det är Marocko. Det framgår också klart av James Bakers bok som kom ut förra året.

James Baker III var FN:s tidigare speciella sändebud i Västsahara och lade 2003 fram en fredsplan till FN:s säkerhetsråd som accepterades av Polisario och stöddes av säkerhetsrådet, men som Marocko sade nej till.

– Även en annan amerikan, USA:s tidigare FN-ambassadör John Bolton, har skrivit en bok där Västsaharakonflikten nämns. Ingen av dem anklagar Polisario för terrorism.

– Om vi kommer att ta upp vapnen mot Marocko så kommer vi att göra det som en ren rörelse, och vi kommer att slåss mot Marocko igen om de fortsätter att förneka oss vår rätt till självständighet.

Hur ser du på möjligheterna för ett fritt Västsahara

De västahariska flyktinglägren i Algeriet har utvecklats ordentligt de senaste 15 åren och har numera egen kollektivtrafik med bussar mellan de olika lägren vid sidan av privata taxibilar.
Foto: Las Björk

att kontrollera det egna territoriet med en så pass liten befolkning på ett så stort område?

– Redan i dag kontrollerar vi ett befriat område med en gräns på över 1500 kilometer. Det finns inga terrorister eller illegala immigranter i det området. Vi är ett folk som tar ansvar för vårt område och vi kan försvara vårt land, försäkrar Bouhali innan vi skiljs åt i den starka ökensolen på gårdsplanen utanför kongresslokalerna.

Flyktinglägren och rörelsefriheten

I debattartikeln i Göteborgs-Posten framfördes även synpunkter på att befolkningen i flyktinglägren i Algeriet hålls där mot sin vilja. ”En del flyktingar som sitter i läger har inte tillåtits lämna lägren”, skrev artikelförfattarna.

Även denna typ av argumentation återfinns sedan gammalt i den marockanska propagandan mot Polisario.

Invånarna i flyktinglägren rör sig fritt mellan de olika lägren och därifrån om de så önskar. Det var det intryck jag fick vid mitt besök i december 2007 och även vid mitt första besök i lägren i februari 2006 i samband med att den västahariska republiken firade sitt 30-årsjubileum. När jag mötte Minursos dåvarande chef i Tindouf, Ingunde Fühlau, bekräftade hon mina iakttagelser

– Jag besöker lägren ofta, och de är inte

instängda eller omringade, och det finns inga restriktioner för människor att röra sig fritt. Sedan är det en annan fråga om de har de ekonomiska möjligheterna, sade Fühlau som arbetade i Tindouf under fyra år fram till slutet av 2006. Hon underströk att ”lägren är flyktingläger”. De ekonomiska möjligheterna att resa saknas därmed för de flesta invånare.

När det gäller Tindouf måste icke-saharier och utlänningar till skillnad från västaharierna i flyktinglägren ha tillstånd för att besöka den algeriska ökenstaden,

eftersom den ligger i ett militärt område. Så skedde även i mitt fall och medan min västahariska värd kunde åka till staden för att handla, så fick jag vackert stanna kvar i lägren.

Tindouf är av tradition en saharisk stad, och många av de västaharier som flydde den marockanska invasionen i Västsahara hade sedan tidigare släkt i det algeriska området. Resorna mellan lägren och Tindouf är därför inte bara av ekonomisk art, utan även rent sociala.

Vid mina resor i Nordafrika och Sydeuropa har jag stött på västaharier vid mer än ett tillfälle som tillfälligt lämnat lägren för att senare återvända. Eventuella problem med resorna har bestått i tekniska problem som härrört från myndigheterna i Algeriet, Mauretanien, Marocko och de EU-länder som de besökt. Reser man i norra Mauretanien möter man ofta västahariska familjer eller enskilda västaharier som besöker släkt och vänner i området, eller som är på väg till gruvsamhället Zouerat eller kuststaden Nouadhibou för att söka efter jobb.

När jag besöker lägren i Tindoufområdet i december 2007 möter jag den unge läkaren Bemba som nyligen återvänt till flyktinglägren efter sina studier på Kuba. Det första han gjorde efter hemkomsten var att resa via Mauretanien till Dakhla i den ockuperade delen av Västsahara för att besöka sin familj. Till Mauretanien tog sig Bemba, liksom andra västaharier på samma

De västahariska flyktinglägren ligger i ett kargt landskap i närheten av Tindouf i Algeriet. Foto: Johan Moström

resa, landvägen. Därifrån tog han tåget till Nouadhibou och för att sedan fortsätta landvägen norrut till Dakhla.

Med endast sitt västahariska id-kort passerade han gränsen mot Mauretania. För exempelvis västerlänningar eller personer med marockanskt medborgarskap krävs i stället både pass och visum för inresa i landet. Väl i landet ansökte Bemba om mauretanskt pass, eftersom hans familj är mauretanska medborgare, och tog sig med det till Dakhla. Några problem att lämna lägren, eller att senare återvända hade han inte.

Detta säger en del om de begränsningar i rörelsefriheten som invånarna i de västahariska flyktinglägren ställs inför: de är framförallt materiella. Det är både långa och kostsamma resor som de sahariska flyktingarna måste företa sig för att komma till andra samhällen, vid sidan av den algeriska staden Tindouf.

Den franskspråkiga marockanska veckotidningen *Le Journal Hebdomadaire* slog i mars 2008 fast att västaharierna, till skillnad från vad som annars påstås i marockansk propaganda,

är just flyktingar och inte ”kidnappade” av Polisario. Detta eftersom västaharierna rör sig fritt mellan Mauretania och lägren i Algeriet, framhölls i ett längre reportage.⁸

Alternativ kongress var falsk propaganda

Parallellt med Polisarios kongress i Tifariti hölls enligt marockanska medier en alternativ kongress i Gjjimat (Agijimate). Händelsen togs även upp av den arabiska tv-kanalen Al Jazeera. Mötet ska ha ägt rum i den polisariokontrollerade delen av Västahara, i ett område inte långt från Tifariti, under ledning av en person vid namn Hammada Ould Derwich. Han ”flydde” senare, återigen enligt marockanska medier, i början av 2008 till det av Marocko ockuperade Västahara tillsammans med cirka 100 västaharier från lägren i Tindouf.

I sitt andra marsnummer avslöjade dock *Le Journal Hebdomadaire* även att vare sig Hammada Ould Derwich eller majoriteten av de personer som ”återvänt till det marockanska moderlandet”, som officiella marockanska medier uttryckt det, kom från de västahariska flyktinglägren i Algeriet. I själva verket kom de ”återvändande” från Mauretania där Hammada Ould Derwich både är född och varit bosatt. Enligt *Le Journal Hebdo*, som tidningen kallas, ska han ha varit hamnchef i staden Nouadhibou under många år.⁹

Tidningen ”avslöjade” även att de västahariska flyktingarna är just flyktingar. Det kan tyckas vara ett märkligt avslöjande men enligt officiell marockansk propaganda är de västahariska flyktingarna ”kidnappade” av Polisario och hålls i lägren mot sin vilja.

De västahariska barnen på Kuba

En annan vanligt förekommande anklagelse mot Polisario är att rörelsen för och har fört bort barn till Kuba mot barnens och föräldrarnas vilja.

Riksdagsledamoten Annelie Enochson (kd) hävdade i en skriftlig fråga i mars 2006 till den då tillförordnade utrikesministern Bosse Ringholm att ”Polisario varje år skickar ett par hundra saharibarn från Algeriet till Kuba mot barnens och familjernas vilja”. Enligt Enochson finns det exempel ”på pojkar som vid åtta års ålder tvingats

åka till Kuba på militärskola. 16 år senare fick de återvända. Under denna tid var det inte tillåtet att kontakta föräldrarna, utöva sin islamska tro eller lära känna Saharas traditioner”.

Jag kontaktade därför FN:s flyktingorgan UNHCR, som ansvarar för de västahariska barnens välbefinnande, för att höra vad de anser om anklagelserna. UNHCR svarade att redan 2005 genomfördes en granskning av förhållandena för de västahariska gäststudenterna på Kuba. Detta sedan Marocko året innan fört fram grova anklagelser mot Polisario om att barnen skulle ha förts bort utan föräldrarnas medgivande, och att de skulle ha utsatts för sexuella övergrepp under det att de deltog i studentprogrammet på Kuba.

I den rapport som UNHCR presenterade i september 2005 slår man dock fast att man inte funnit något som helst stöd för anklagelserna och att ”den kontroll som utförts och de uppgifter som samlats in under besöket tyder på att stipendieprogrammet uppfyller kraven för behandling och vård som krävs i 1989 års FN-konvention om barnets rättigheter”. Man konstaterade att ”studenternas rättigheter respekterades och garanterades när det gällde hälsa, mat, kultur, personlig frihet och säkerhet” och att ”all information som samlats in under besöket bekräftar att barnen har deltagit frivilligt i programmet”. Man konstaterade även att föräldrarna spelat en avgörande roll ”när det gäller att avgöra om deras barn skulle delta, och att de barn som inte vill fortsätta med programmet har möjlighet att överge det och återvända hem”.

Rapporten är hemlig men har läckts och finns att tillgå på internet.¹¹ Något som även UNHCR:s Mexikokontor vänligt nog påpekade i sitt brev till mig i maj 2008.

Även under 2006 besökte UNHCR vid tre tillfällen de västahariska studenterna på Kuba för att granska förhållandena där. Två besök gjordes även under 2007. Inte heller vid dessa tillfällen upptäcktes några missförhållanden, meddelar UNHCR. Man lade speciell vikt vid att granska om det förekom barnarbete och militär träning ”för att säkerställa att barnen inte utsatts för någon behandling som är förbjuden i FN:s barnkonvention”. UNHCR:s Mexikokontor understryker i sitt brev att ”resultaten av

UNHCR:s besök till Isla de la Juventud och andra provinser (på Kuba) där Västahara studenter bor och studerar har bekräftat innehållet i den bedömning som tidigare gjordes under 2005”.

Vid slutet av 2007 var det 581 sahariska barn och ungdomar från flyktinglägren i Tindouf som studerade vid gymnasier och universitet på Kuba, enligt FN:s flyktingorgan. När jag träffade Polisarios utrikespolitiska talesman Mohamed Salem Ould Salek tog jag även upp frågan om studenterna på Kuba och varför de skickas dit, så långt ifrån familj och vänner.

– Vi behöver stöd. Vi är ett land, ett folk. Vi är inte fattiga. Vi har stora naturrikedomar men EU håller på att stjäla våra rikedomar, genom avtal med Marocko. Kuba tog emot oss och Kuba lär inte de sahariska studenterna vare sig marxism eller något annat. De lär sig det som kubanerna lär sig.

– Kuba erbjöd oss skolor och utbildning, och vi har inte möjlighet att säga nej. Vi har begärt hjälp från amerikanerna. Vissa senatorer har frågat oss om att vi har studenter på Kuba. Jag sade till dem att vi kan skicka dem redan i dag till Massachusetts. ”Tar ni emot dem?” frågade jag. ”Kan ni ge dem stipendier?” Jag vet att de skulle få en bättre utbildning där, bättre kost där än på Kuba. Men om ett land från tredje världen ger mina studenter stipendier så skickar jag dem dit. Vi har bett hela världen om stöd, och om Sverige vill ge utbildning åt fem studenter så skickar jag dem i morgon. Men om ni inte ger mig några platser och sedan kritiserar oss för att skicka studenterna till Kuba. Det är ett falskt argument. Så kan vi inte ha det. Det är ett svepskäl, säger Mohamed Salem med eftertryck.

– Om Sverige vill ta emot 5 000 sahariska studenter, så tar vi hem dem i dag från Kuba. Om ni inte kan det, ta emot åtminstone 200 och undervisa dem i liberalism. Men det viktiga är att de studerar. Att de inte dör av hunger och att de studerar. Och att de kommer tillbaka från Sverige som ingenjörer, läkare, tekniker och lärare. Det är allt. Om Sverige inte kan ta emot 100, så 50. Om ni inte kan ta emot 50 så 20, och de 20 tar vi hem från Kuba. I stället för att de studerar där så studerar de i Sverige. Om ni anser att kubanerna lär dem kommunism så kan ni lära oss liberalism.

Kvinnornas situation

Kriget mot Marocko fram till 1991 gav kvinnorna möjlighet att ta plats i det västahariska samhället eftersom de flesta män då befann sig vid fronten mot de marockanska trupperna. Man kan säga att ett politiskt ”fönster” skapades i lägren där kvinnorna fick ta allt större ansvar för ledningen och organiseringen av flyktinglägren.

När krigshandlingarna upphörde 1991 återvände ledningen för Polisario till lägren, men fortfarande drygt 15 år efter avtalet om eldupphör mellan Polisario och Marocko är kvinnorna en betydelsefull grupp i det västahariska samhället. När det gäller basarbetet i lägren, exempelvis undervisning och distributionen av livsmedel från FN och andra internationella biståndsorgan så är det kvinnorna som sköter och leder det arbetet.

De flesta ledande poster inom både Polisario och den västahariska republiken innehas dock av män, även om Polisarios senaste kongress beslutade att genomföra en satsning för att öka kvinnors representation dels i parlamentet och dels i nationella sekretariatet. En kvinna valdes in på kongressen i Polisarios nationella sekretariat. Det var Khadija Hamdi, nyvald kulturminister och som är hustru till Mohamed Abdelaziz. Efter kongressen utsåg Abdelaziz återigen Abdelkader Taleb Omar till premiärminister för den västahariska republikens regering. Abdelkader utsåg i sin tur tre kvinnor, däribland Khadija Hamdi, och 24 män till den nya regeringen.¹²

I de västahariska debattforum som finns på nätet har kritik förts fram mot vissa av de beslut som kongressen antog, däribland att kvinnor bör föda fler barn. Skribenten ”Wurud” (blommor) lyfter på sin blogg ”Wurud Asahra” (öknens blommor) fram kvinnornas situation i flyktinglägren, och menar att den bild av fria, självständiga och jämlika kvinnor som målas upp är överdriven.¹³ Samtidigt framhåller hon de stora framsteg som gjorts under Polisarios ledning sedan 1970-talet.

”Det är uppenbart att framgångarna är resultat av en väl genomtänkt politik från Polisario Front för att integrera kvinnorna i det nya sahariska samhället, i synnerhet som kvinnorna fram till 1975 inte ens deltog i koranklasserna som gavs i vissa byar”. Tillgång till utbildning är nu

en självklarhet för kvinnor i lägren, även om de praktiska förhållandena givetvis sätter sina gränser.

Lågprioriterad konflikt

Konflikten om Västahara har haft låg prioritet i FN, i synnerhet när det gäller situationen för de mänskliga rättigheterna i det ockuperade området. FN-missionen Minurso har därför mer eller mindre tyst tvingats betrakta övergreppen mot saharierna eftersom det inte ingår i dess mandat att ingripa. En hög FN-tjänsteman berättade hösten 2005, mot löfte om anonymitet, att misstänkta övergrepp förvisso rapporterats från Minurso till FN-högkvarteret i New York, men att denna information sedan ofta filtrerats så att den inte inkluderas i de dokument som antagits av säkerhetsrådet. Det är symptomatiskt att det var först 2006, efter drygt 30 års ockupation, som FN sände en människorättskommission till området. Den rapport som skrevs efter besöket i de ockuperade områdena och flyktinglägren var skarpt kritisk mot Marocko och hemligstämplades. Enligt rykten skedde detta sedan Marockos allierade Frankrike motsatt sig att rapporten offentliggjordes. Om inte ens FN vågar tala öppet om övergreppen mot de mänskliga rättigheterna, vad har då saharierna för framtidsutsikter?

Marocko lanserade 2006 det kungliga rådet för Saharafrågor, Corcas, som ett alternativ till Polisario. Rådet sägs representera västaharierna i det ockuperade området, det som Marocko kallar sina ”södra provinser”, men är inte valt av västaharierna utan tillsatt av den marockanske kungen Mohamed VI. Händelsen är ett försök att splittra västaharierna, men än mer att så tvivel i den internationella opinionen om Polisarios roll som erkänd representant för saharierna. Och i det senare fallet har den marockanska regimen lyckats förvånansvärt väl trots att Corcas på det hela taget inte har vunnit något erkännande. Den svenska ambassaden talar om medlemmarna i kommittén som ”pro-marockanska saharier” som förespråkar det marockanska autonomiförslaget. Att Corcas saknar all tänkbar legitimitet har dock till och med marockanska medier, såsom frispråkiga Tel Quel, slagit fast klart och tydligt när man intervjuat medlemmar i det kungliga

rådet. I ett stort reportage 2006 avslöjade en medlem i rådet för tidningen att rådets medlemmar inte ens tillfrågas inför de beslut som sedan presenteras i dess namn.

EU står "neutralt" vid sidan om konflikten

Allt sedan EU bildades har dess formella linje varit att stå neutral i frågan om Västsaharas framtida status, men att stödja västsahariernas rätt till självbestämmande. I praktiken har dock Marocko gynnats starkt av den europeiska unionen, där Frankrike och Spanien är dess främsta vänner, i jämförelse med vad som satsats på de sahariska flyktingarna. Men även vid sidan av dessa två stater är EU generellt mycket positivt inställt till Marocko och arbetar nu för att Marocko ska få en "avancerad status" gentemot unionen. "Vi har beslutat att ta upp frågan i vår aktionsplan", sade hon EU-kommissionären Benita Ferrero-Waldner vid en konferens i Barcelona i mars 2007.¹⁴ Det kommer att bli en djupare form av samarbete både när det gäller handels- och säkerhetsfrågor. Frankrikes president Nicolas Sarkozy har lovat att avtalet om denna speciella status ska klubbas under det franska ordförandeskapet i EU under slutet av 2008.

Någon egentlig debatt i denna fråga har inte förekommit, vare sig i EU-parlamentet eller i de enskilda medlemsstaterna. Detsamma gäller för övrigt de omfattande vapenaffärer med Marocko som EU-länder som Frankrike, Spanien och Nederländerna genomfört de senaste åren.

Här liksom i frågan om exploateringen av de västsahariska naturresurserna, såsom EU:s förnyade fiskeavtal med Marocko 2006, är konflikten om Västsahara närmast tabubelagd både politiskt och medialt. Tystnaden är kompakt vid sidan av vissa få lysande undantag. Vad gäller fiskeavtalet mellan EU och Marocko röstade dock Sverige som ensam medlemsstat nej till det med hänvisning till folkrätten.

Man bör dock komma ihåg att vare sig EU-kommissioner eller någon av EU-ländernas regeringar vid något tillfälle offentligt har fördömt eller kritiserat de övergrepp som sker i det ockuperade området.

EU:s nya avtal med Marocko kommer givetvis att stärka regimen i landet och ge det

Flaggan är en symbol för ett framtida fritt Västsahara.
Foto: Johan Moström

nytt behövligt kapital att fortsätta ockupationen av Västsahara. Den militära närvaron kostar Marocko dagligen miljontals dollar. Den marockanska kontrollapparaten gynnas också av det omfattande samarbetet med EU som bland annat syftar till att hantera de migrationsströmmar som passerar Marocko på vägen till Europa. Önskan att kontrollera den illegala invandringen till Spanien är en viktig förklaring till varför landet mår så starkt om en god relation till Marocko.

Trycket på att återuppta den väpnade kampen växer hela tiden bland västsaharierna, både i det ockuperade området och i flyktinglägren. I förlängningen riskerar EU-satsningen på Marocko att leda till nya krigshandlingar i Maghreb, med blodspillan, familjetragedier och stora nya flyktingströmmar till Europa som följd.

Allt fler svenska parlamentariker har reagerat på EU:s passivitet i Västsaharafrågan, denna långvariga avkoloniseringskonflikt och illegala ockupation i EU:s närområde. Flera parlamentariker i den svenska riksdagen har

också fört fram kraven om att Sverige som första europeiska land borde erkänna den Sahariska Arabiska Demokratiska Republiken (SADR) för att bryta dödläget inom EU och också stärka västсахariernas förhandlingsposition. Sverige har tidigare erkänt flera länder innan de hade full kontroll över sina territorier, exempelvis Estland, Lettland, Litauen och Kroatien.

Krav på respekt för mänskliga rättigheter i det ockuperade Västsahara

”Förhandlingarna om Västsaharas framtida status måste åtföljas av verkliga förpliktelser från den marockanska regeringen att respektera yttrandefriheten i detta territorium”, meddelade Human Rights Watch den 7 januari 2008 då den tredje omgången av de FN-förmedlade samtalen mellan Marocko och Polisario återupptogs i Manhasset, New York.¹⁵

Situationen i den av Marocko ockuperade delen av Västsahara blir allt mer laddad. Samtidigt som vissa demokratiska reformer har genomförts i Marocko, har förtrycket hårdnat igen i det ockuperade området. Alla meningsyttringar som visar sympatier för självständighetsrörelsen Polisario slås brutalt ner, även när det rör sig om barn som demonstrerar. Grundläggande mänskliga rättigheter som yttrandefrihet, åsiktsfrihet och mötesfrihet är garanterade

enligt marockansk lag, men åsidosätts så snart det gäller Västsahara. Västsaharier som kräver sin internationellt garanterade rätt till självbestämmande grips, fängslas, torteras och tvingas till erkännanden som leder till långa fängelsestraff. Västsahariska politiska fångar hungerstrejkar mot den hårda behandlingen i fångelser. Journalister och politiker som vill granska respekten för de mänskliga rättigheterna hindras återkommande från att besöka den ockuperade delen av Västsahara. Bland annat har två nordiska ambassadbesök stoppats där Sverige skulle ha deltagit.

Att Marocko skulle hörsamma kraven från MR-organisationer som Human Rights Watch, Amnesty International m.fl. är i dagsläget osannolikt. Särskilt eftersom landet inte utsätts för några som helst påtryckningar från omvärlden.

Det är nämligen inte bara frågan om att ändra det politiska klimatet eftersom det även enligt marockansk grundlag är förbjudet att ifrågasätta landets ”territoriella integritet”. Att ge västсахarierna rätten att kräva självständighet eller den direkta rätten till självbestämmande i enlighet med tidigare FN-resolutioner skulle vara ett mycket stort steg för den marockanske kungen och landets regim, och sannolikt skulle det vara början till slutet för den marockanska ockupationen av Västsahara.

Källor:

1. Mohamed Fadel ould Ismail ould Es-Sweyih, *La république sahraoui*, s.88.
2. Anna Bozzo, “Il modello costituzionale sahwari”, *Oriente Moderno*, Nr. 1–6 1991; Erik Fichtelius, *Västсахaras kamp för oberoende*, Prisma/Verdandi-debatt, Lund 1978, s. 115.
3. Anna Bozzo, *ibid.*
4. Erik Fichtelius, *ibid.*, s. 119.
5. <http://www.arso.org/Souvenances.htm>
6. <http://www.isn.ethz.ch/news/sw/details.cfm?id=18522>
7. http://www.map.ma/fr/sections/boite4/la_reponse_a_la_ques
8. Le Journal Hebdomadaire, 17 mars 2008.
9. *Ibid.*
10. Fråga 2005/06:1269 i riksdagen av Annelie Enochson (kd) till då tillförordnade utrikesminister Bosse Ringholm (s).
11. <http://www.arso.org/UNHCR/Cuba.htm>
12. <http://www.arso.org/03-gov07.htm>
13. <http://wurudasahrablogspotcom-wurud.blogspot.com>
14. EU-kommissionären för utrikes frågor Benita Ferrero-Waldner. Tal vid en konferens på IEMED i Barcelona om Marocko och EU:s grannskapspolitik den 2 mars 2007. Talet finns i sin helhet på EU-kommissionens hemsida.
15. <http://hrw.org/english/docs/2008/01/07/morocc17691.htm>